

Економіка воєнного часу

УДК 338.124.4:338.48(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15314274>

Антикризове управління та стратегічний розвиток туристично-рекреаційної сфери в умовах післявоєнного відновлення України

Черничко Тетяна Володимирівна

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-0498-9130>

Гладинець Наталія Юріївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів
Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-7885-9830>

Фединець Мирослав Мирославович

аспірант, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна,
<https://orcid.org/0009-0005-8598-1825>

Кашин Артем Вікторович

аспірант, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна,
<https://orcid.org/0009-0001-4409-3312>

Прийнято: 06.04.2025 | Опубліковано: 22.04.2025

***Анотація.** У післявоєнних умовах перед Україною постають складні виклики, що вимагають перегляду підходів до антикризового управління та*

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

стратегічного планування розвитку окремих секторів економіки. Особливого значення набуває туристично-рекреаційна сфера як потенційний драйвер соціально-економічного відновлення, здатний забезпечити мультиплікативний ефект, сприяти зайнятості, інтеграції внутрішньо переміщених осіб та формуванню позитивного міжнародного іміджу держави. Метою статті є дослідження можливостей поєднання інструментів антикризового управління з механізмами стратегічного розвитку туристично-рекреаційної галузі в контексті післявоєнної трансформації України. У роботі проаналізовано ключові виклики та ризики для відновлення туризму, включаючи руйнування інфраструктури, демографічну кризу, зниження попиту, інституційну нестабільність та регіональні диспропорції. Автори систематизували сучасні наукові підходи до посткризового відновлення туризму, зокрема з урахуванням принципів сталого розвитку, безпекових аспектів і міжсекторної взаємодії. У межах дослідження запропоновано комплекс рекомендацій для вдосконалення політики підтримки туристичного бізнесу та регіональних кластерів, що включають інституційні, фінансові, кадрові, маркетингові та інноваційні заходи. Результати дослідження дозволяють зробити висновок про доцільність інтеграції туристично-рекреаційної сфери в загальну архітектуру державної антикризової політики як одного з інструментів сталого відновлення. Запропоновані підходи можуть стати основою для формування гнучкої, адаптивної моделі розвитку регіонів, здатної забезпечити соціальну згуртованість і економічну динаміку в умовах довготривалих викликів. Перспективи подальших досліджень доцільно зосередити на поглибленому аналізі регіональних моделей туристичного відновлення з урахуванням безпекових ризиків, вивченні ефективності застосування «зелених» технологій у відбудові туристичної інфраструктури,

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

а також на дослідженні механізмів залучення приватних інвестицій у посткризовий період.

Ключові слова: антикризове управління; стратегічний розвиток; туристично-рекреаційна сфера; післявоєнне відновлення; регіональні кластери; державна політика; стійкість; внутрішній туризм; соціально-економічна трансформація; сталий туризм.

Crisis Management and Strategic Development of the Tourism and Recreation Sector in the Context of Ukraine's Post-War Recovery

Tetiana Chernychko

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Economics and Finance, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-0498-9130>

Nataliya Hladynets

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Economics and Finance, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-7885-9830>

Myroslav Fedynets

Graduate Student, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0005-8598-1825>

Artem Kashyn

Graduate Student, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0001-4409-3312>

Abstract. *In the post-war context, Ukraine faces complex challenges that necessitate a reconsideration of approaches to crisis management and strategic planning for the development of key economic sectors. The tourism and recreation sector is gaining particular importance as a potential driver of socio-economic recovery, capable of generating a multiplier effect, fostering employment, supporting the integration of internally displaced persons, and contributing to the formation of a positive international image of the state. The purpose of this article is to explore the potential synergy between crisis management instruments and strategic development mechanisms in the tourism and recreation sector within the broader framework of Ukraine's post-war transformation. The study analyzes the key challenges and risks for tourism recovery, including infrastructure destruction, demographic crisis, declining demand, institutional instability, and regional disparities. The authors systematize contemporary academic approaches to post-crisis tourism recovery, with particular attention to principles of sustainable development, safety considerations, and cross-sectoral collaboration. A set of policy recommendations is proposed to enhance support for tourism businesses and regional clusters, encompassing institutional, financial, human capital, marketing, and innovation measures. The results of the study indicate the feasibility of integrating the tourism and recreation sector into the overall architecture of national crisis management policy as an instrument of sustainable recovery. The proposed approaches may serve as a foundation for building a flexible, adaptive model of regional development capable of ensuring social cohesion and economic dynamism in the face of prolonged challenges. Future research should focus on an in-depth analysis of regional tourism recovery models with consideration of security risks, the effectiveness of applying «green» technologies in rebuilding tourism infrastructure, and mechanisms for attracting private investment during the post-crisis period.*

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Keywords: *crisis management; strategic development; tourism and recreation sector; post-war recovery; regional clusters; public policy; resilience; domestic tourism; socio-economic transformation; sustainable tourism.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах тривалої кризи стратегічне завдання держави полягає не лише у стабілізації ключових секторів економіки, а й у пошуку нових точок зростання, здатних забезпечити мультиплікативний ефект у довгостроковій перспективі. У цьому контексті особливої уваги набуває вдосконалення механізмів антикризового управління, що має враховувати не тільки макроекономічні чинники, але й галузеві особливості та регіональний контекст.

Однією з недооцінених, але потенційно ефективних сфер для стимулювання післявоєнного відновлення є туристично-рекреаційна галузь. Вона здатна виконувати не лише економічну, але й соціальну та гуманітарну функції: забезпечувати зайнятість, сприяти поверненню внутрішньо переміщених осіб, стимулювати розвиток малого бізнесу та формувати позитивний міжнародний імідж України. Водночас її інтеграція у стратегії антикризового управління залишається недостатньо дослідженою як у теоретичному, так і в практичному вимірах.

Отже, актуальним є наукове завдання – дослідити можливості синергії між державною політикою антикризового управління та стратегічними орієнтирами розвитку туристично-рекреаційної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переважна більшість досліджень спрямована на формування цілісного підходу до відновлення національної економіки та туристично-рекреаційної сфери:

Моца А., Шевчук С. та Середа Н. (2022) [1] відзначають, що російська агресія спричинила глибоку кризу в туристичній сфері України, яка потребує

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

антикризового управління для її відновлення. Стратегічний розвиток туристичної сфери автори пов'язують із диверсифікацією туристичних продуктів та підтримкою галузі з боку держави. Серед практичних механізмів післявоєнного розвитку вони особливо наголошують на залученні прямих іноземних інвестицій для відбудови інфраструктури (відновлення готелів, транспортної мережі тощо) та проведенні активної рекламної кампанії для відновлення іміджу України на світовому туристичному ринку [1].

Краснокутська Ю., Сегеда І., Безпалова А. (2023) акцентують увагу на тому, що відбудова туристичної індустрії повинна відбуватися на засадах сталого (стійкого) розвитку, поєднуючи антикризове управління з довгостроковими цілями. Антикризове управління автори розуміють як першочергове забезпечення безпеки туристів і адаптацію галузі до воєнних реалій (наприклад, виконання соціальної функції розміщення вимушених переселенців), а також інформаційно-рекламну діяльність для відновлення довіри до України як туристичного напрямку [2].

Помаза-Пономаренко А. Л. (2022) розглядає еволюцію туристичної галузі України у воєнний час та прогнозує її стратегічний розвиток після перемоги [3]. Туризм, за висновками авторки, повинен стати одним із факторів післявоєнного відновлення України: у воєнний період він виконує соціально-економічну роль підтримки населення і локального бізнесу, а у мирний час здатен перетворитися на двигун зростання економіки, сприяючи притоку інвестицій, поверненню біженців та покращенню міжнародного іміджу країни.

Носирєв О., Деділова Т., Токар І. (2022) [4] підкреслюють необхідність чіткого стратегічного підходу до відродження туризму, визначаючи його роль як «локомотиву» постконфліктного відновлення економіки України. Дослідження містить систематизацію найбільших викликів, спричинених війною: практично повна зупинка в'їзного туризму, відтік інвестицій, загроза безпеці в багатьох регіонах, руйнування інфраструктури (музеїв, пам'яток,

готелів), втрата статистичного обліку та ін. – усе це автори визначають як перепони на шляху відновлення [4].

У монографії, присвяченій туристичній галузі під час війни, колективом авторів під ред. Барни М. Ю. (2024) [5], комплексно проаналізовано виклики та загрози для туризму і запропоновано стратегічні підходи до виходу з кризи. Антикризове управління розглядається як поєднання державних, бізнесових та громадських зусиль, спрямованих на пом'якшення удару по туристичній індустрії та закладання основ її відродження – зокрема, автори відзначають практично повне зупинення туристичного бізнесу через бойові дії (закриття або пере профілювання готелів, зупинку туроператорів тощо) і наголошують, що за таких умов необхідні спеціальні антикризові методи підтримки галузі. Автори монографії відзначають, що хоч короткострокові перспективи для туризму виглядають песимістично, у світі є приклади швидкого післявоєнного відродження туристичних потоків, і за умов реалізації продуманої антикризової стратегії український туризм зможе відновитися швидше.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на зростаючу кількість досліджень щодо відновлення української економіки та туристичного сектору, багато з них залишаються зосередженими на макроекономічній стабілізації, відновленні інфраструктури та загальних засадах політики. Проте потенціал сектору туризму та рекреації як окремого та невід'ємного компоненту національної кризової реакції залишається недостатньо вивченим. Зокрема, не вистачає детальних досліджень щодо того, як цей сектор можна систематично інтегрувати в багаторівневу політику управління кризою, і як регіональні відмінності, виснаження людського капіталу та ризики безпеки впливають на здійсненність стратегій відновлення на основі туризму. Існуюча література часто розглядає туризм з маркетингової чи інвестиційної точки зору, залишаючи прогалину в стратегічних та інституційних підходах, пристосованих до повоєнних реалій. На відміну від

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

існуючих робіт, які в основному наголошують на інфраструктурній реабілітації чи стратегіях просування, у статті пропонується комплексна система заходів, що охоплює інституційний, фінансовий, людський та інноваційний виміри.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідити можливості поєднання інструментів антикризового управління з механізмами стратегічного розвитку туристично-рекреаційної сфери як одного з потенційних драйверів економічного та соціального відновлення України в післявоєнний період. Особливу увагу приділено аналізу галузевих переваг туристичної сфери в контексті національної антикризової політики, а також обґрунтуванню напрямів її інтеграції у державні та регіональні програми стабілізації та зростання. У межах поставленої мети передбачається вирішення наступних завдань: охарактеризувати сучасні виклики та пріоритети антикризового управління в Україні в контексті післявоєнної трансформації; сформулювати рекомендації щодо вдосконалення політики підтримки туристичного бізнесу та регіональних туристичних кластерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Післявоєнна економічна модель України формуватиметься в умовах багаторівневої кризи, яка поєднує воєнні загрози, руйнування критичної інфраструктури, депопуляцію, зростання боргового навантаження, а також розрив ланцюгів доданої вартості та зовнішньоекономічних зв'язків. Антикризове управління в таких умовах потребує системного, адаптивного і водночас проактивного підходу з боку держави. До ключових викликів антикризового управління, які є характерними для України є:

1. Руйнування економічної структури та інфраструктури. Збройна агресія призвела до масштабного знищення промислових підприємств, об'єктів критичної інфраструктури (електростанцій, мостів, транспортних вузлів), особливо на сході та півдні країни. За даними Київської школи

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

економіки, сукупні втрати інфраструктури України лише до середини 2023 року перевищили \$157 млрд [6, 7]. Це не лише фізичні збитки, а й порушення виробничих і логістичних зв'язків, що унеможливорює нормальну економічну активність у багатьох регіонах.

2. Зниження внутрішнього попиту та ділової активності. Масова міграція, втрата доходів, відсутність споживчої впевненості – усе це зумовило різке скорочення купівельної спроможності населення. Бізнес, своєю чергою, змушений згорнути операційну діяльність, зменшувати обсяги інвестицій і заморожувати інноваційні проєкти. Внаслідок цього економіка стає залежною від зовнішньої допомоги, втрачаючи внутрішній інвестиційний потенціал.

3. Ринок праці та демографічні ризики. За розрахунками Центру економічної стратегії, станом на кінець листопада 2024 року за кордоном через війну перебуває 5,2 млн українців, а ще мільйони стали внутрішньо переміщеними особами [8]. Велика частина працездатного населення мобілізована або виїхала, що призвело до кадрового дефіциту. Постає загроза втрати людського капіталу на роки вперед, що унеможливорює реалізацію економічного прориву без цілеспрямованої політики повернення, перекваліфікації та залучення молоді. Від початку повномасштабного вторгнення Держстат не публікує даних щодо безробіття. Дослідницька агенція Info Sapiens робить власні оцінки його рівня. Відповідно до них, у лютому 2025 року рівень безробіття в Україні не змінився і залишився на рівні 16,8% [7].

4. Обмежений доступ до капіталу. Бізнес зіштовхується з проблемою фінансування: банківська система працює зі стриманістю, іноземні інвестори займають вичікувальну позицію. У таких умовах лише частина підприємств може отримати пільгові кредити, а більшість покладається на власні ресурси або донорські гранти. Без стабільної макроекономічної ситуації й гарантій безпеки – інвестори не поспішають вкладати кошти в українські регіони.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Станом на січень 2025 року спостерігається відновлення динаміки кредитування у національній валюті. Обсяги гривневих кредитів для фізичних осіб та корпоративного сектору перевищили довоєнні показники, причому найактивніше зростання зафіксовано у споживчому кредитуванні. Водночас кредитування в іноземній валюті для юридичних осіб залишалось стабільним, а обсяги валютних позик для населення скоротилися через низький попит і посилення умов доступу. Ця тенденція свідчить про поступове зростання довіри до фінансової системи та адаптацію позичальників до умов високих процентних ставок [7].

5. Інституційна нестабільність і слабка координація. Незважаючи на прогрес у цифровізації та прозорості, багато державних структур залишаються неповороткими й перевантаженими. Часті зміни у законодавстві, нестабільне податкове поле та невизначеність із державною підтримкою ускладнюють планування й реалізацію стратегій як на рівні бізнесу, так і на рівні регіонів [9]. У Доповіді «Інституційна спроможність України в умовах війни» зазначається, що відповідно до результатів моніторингу програми SIGMA (спільного проєкту Європейської комісії та Організації економічного співробітництва та розвитку) за 2023 р. фіксується поліпшення таких показників, як надання урядом послуг та використання цифрових інструментів [10]. Позитивні зрушення є і щодо більш глибокого розроблення стратегії реформи державного управління, а також у сфері підзвітності саме під час «великої війни». Без прогресу (порівняно з моніторингом 2018 р.) залишається ефективність у формуванні та координації політик [10].

6. Регіональна диспропорція у відновленні. Одні регіони – західні та частково центральні – демонструють зростання завдяки релокації бізнесу, тоді як прифронтові та деокуповані території залишаються маргіналізованими. Відсутність єдиної регіональної політики та недостатній рівень інституційної

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

спроможності органів місцевого самоврядування загрожують подальшим асиметріям у розвитку.

Що стосується відновлення та розвитку туристично-рекреаційної сфери у післявоєнній Україні, то він відбувається в умовах надзвичайно складного антикризового середовища, що формується під впливом ряду системних викликів. Ключові ризики для розвитку туристично-рекреаційної сфери України в умовах післявоєнного відновлення узагальнено у таблиці 1.

Таблиця 1

Ключові ризики для розвитку туристично-рекреаційної сфери України в умовах післявоєнного відновлення

Категорія ризику	Опис проблеми	Вплив на туристичну сферу
Руйнування інфраструктури	Знищення доріг, мостів, електромереж, об'єктів культурної спадщини та логістичних вузлів.	Неможливість доступу до туристичних локацій, скорочення туристичних маршрутів, втрати рекреаційних ресурсів.
Зниження внутрішнього попиту	Міграція, безробіття, зменшення доходів, втрата споживчої впевненості.	Зниження кількості внутрішніх туристів, нестабільність попиту на послуги туризму та відпочинку.
Демографічна криза	Масовий виїзд громадян за кордон, дефіцит персоналу в регіонах, високий рівень безробіття.	Кадровий дефіцит у сфері туризму та гостинності, втрата кваліфікованих фахівців, відтік молоді.
Обмежений доступ до фінансування	Високі ставки, недостатній обсяг інвестицій, переважно лише грантові кошти.	Неможливість модернізації баз відпочинку, санаторіїв, закладів розміщення та екотуризму.
Інституційна нестабільність	Часті зміни у законодавстві, складність координації між центральною та місцевою владою.	Відсутність довгострокових стратегій розвитку туризму, складність отримання дозволів, нестабільне середовище для бізнесу.
Регіональна диспропорція у відновленні	Західні регіони демонструють зростання, прифронтові — залишаються відсталими.	Посилення нерівномірного розвитку туристичної інфраструктури, втрата конкурентних переваг південного туристичного регіону.

Джерело: сформовано авторами на основі [6-10]

Масштабне руйнування інфраструктури, включаючи дороги, мости, об'єкти енергетики та культурної спадщини, унеможлиблює нормальну

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

туристичну логістику та функціонування рекреаційних кластерів, особливо на сході та півдні країни. Критичним чинником залишається демографічна ситуація – масова трудова міграція, скорочення працездатного населення та безробіття знижують людський потенціал для обслуговування туристичного сектора. Обмежений доступ до інвестицій і кредитів, попри ознаки відновлення банківської активності у гривневому сегменті, значно ускладнює модернізацію рекреаційної інфраструктури та реалізацію проєктів у сфері зеленого туризму, курортів, екологічних маршрутів.

На основі аналізу сучасних викликів, стану туристично-рекреаційної сфери та наукових досліджень, сформульовано наступні рекомендації:

Таблиця 2

Ключові ризики для розвитку туристично-рекреаційної сфери України в умовах післявоєнного відновлення

Категорія ризику	Рекомендації
Інституційна підтримка та стратегічне планування	Розробити національну стратегію розвитку туризму в умовах відновлення, яка включатиме кризове управління, стійкість до зовнішніх шоків, інструменти децентралізації та залучення інвестицій. Інтегрувати туристичну політику до регіональних стратегій розвитку, з урахуванням ресурсної специфіки, культурної спадщини та рекреаційного потенціалу регіонів. Створити регіональні туристичні хаби (кластерні офіси) для координації між муніципалітетами, бізнесом і громадами.
Фінансово-економічні стимули	Запровадити спеціальні програми кредитування та мікрофінансування для МСП у сфері туризму, з урахуванням потреб підприємств, які постраждали від війни. Надати податкові пільги та грантову підтримку на відновлення та модернізацію туристичної інфраструктури, особливо в регіонах, що зазнали руйнувань. Підтримати розвиток соціального підприємництва у сфері туризму, з акцентом на зайнятість ВПО, ветеранів та локальних мешканців
Розвиток людського капіталу	Запровадити освітні та перекваліфікаційні програми для працівників туристичної сфери, орієнтовані на нові виклики (цифрові компетентності, безпековий менеджмент, сталий туризм). Розвивати центри компетенцій у провідних туристичних регіонах, з метою обміну досвідом, тренінгів та інкубації нових ідей у кластерному середовищі.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Маркетинг, цифровізація та брендинг	Формувати оновлений міжнародний імідж України як безпечної та привабливої туристичної дестинації, з урахуванням воєнного досвіду, героїчного наративу та унікальних культурних продуктів. Розвивати цифрові платформи для просування регіональних кластерів, включаючи віртуальні тури, маркетплейси, інтерактивні карти. Підтримувати маркетингові ініціативи громад та кластерів (локальні фестивалі, екопроекти, волонтерський туризм).
Сталість, безпека та інновації	Інтегрувати принципи сталого туризму та "зеленого" відновлення в усі етапи планування — від транспортної логістики до енергозбереження в готелях. Запровадити стандарти безпеки туристичних об'єктів у постконфліктних зонах (розмінування, безпечні маршрути, евакуаційні плани). Сприяти розвитку інноваційних підходів до формування туристичних продуктів, зокрема: воєнний туризм, емоційне відновлення, цифрові гіді.

Джерело: сформовано авторами на основі [6-10]

Запропоновані рекомендації спрямовані на формування цілісної політики підтримки туристичного бізнесу та регіональних кластерів, що враховує сучасні виклики післявоєнного періоду. Їх реалізація дозволить забезпечити стійкість туристичної сфери, активізувати місцевий розвиток, посилити конкурентоспроможність регіонів та створити передумови для інтеграції України у глобальний туристичний простір.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток туристично-рекреаційної сфери в умовах післявоєнного відновлення України має значний потенціал для виконання функцій не лише економічного, а й соціального та гуманітарного характеру. У статті обґрунтовано необхідність інтеграції туризму до державної антикризової політики як інструменту активізації внутрішнього попиту, стимулювання малого бізнесу, зменшення регіональних диспропорцій та формування позитивного іміджу країни. Запропоновані рекомендації стосуються інституційного, фінансового, кадрового, маркетингового й інноваційного рівнів і спрямовані на створення умов для стійкого, безпечного та динамічного розвитку туристичних кластерів.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Перспективи подальших досліджень доцільно зосередити на поглибленому аналізі регіональних моделей туристичного відновлення з урахуванням безпекових ризиків, вивченні ефективності застосування «зелених» технологій у відбудові туристичної інфраструктури, а також на дослідженні механізмів залучення приватних інвестицій у посткризовий період. Особливо актуальним є формування індикаторів моніторингу стійкості туристично-рекреаційної сфери в умовах довготривалих викликів і розробка політик, адаптованих до нових геополітичних реалій.

Список використаних джерел

1. Моца А., Шевчук С., Серeda Н. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні // Економіка та суспільство. 2022. № 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1560> (дата звернення: 02.04.2025).
2. Краснокутська Ю., Сегеда І., Безпалова А. Післявоєнне відновлення туристичної індустрії України в контексті сталого розвитку // Економіка та суспільство. 2023. № 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3046> (дата звернення: 02.04.2025).
3. Помаза-Пономаренко А. Л. Розвиток туризму в Україні у воєнний і післявоєнний періоди // Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Т. 33 (72), № 5. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/5_2022/2.pdf (дата звернення: 02.04.2025).
4. Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України // Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. Вип. 1(26). С. 55–68. URL:

<https://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2022/22nooveu.pdf> (дата звернення: 02.04.2025).

5. Барна М. Ю. Туристична галузь України під час війни: виклики, загрози, шляхи виходу з кризи : монографія. Львів: Львівський торговельно-економічний університет, 2024. URL: <https://fakultet.site/data/monograph2024.pdf> (дата звернення: 02.04.2025).

6. KSE Institute, Міністерство відновлення інфраструктури України, Міністерство економіки України, Офіс Президента України, Міністерство з питань тимчасово окупованих територій. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf (дата звернення: 02.04.2025).

7. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. Центр економічної стратегії. 2025. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 02.04.2025).

8. Центр економічної стратегії, Міжнародний фонд «Відродження». Українські біженці після трьох років за кордоном: скільки їх та хто повернеться? Четверта хвиля дослідження : аналітична записка. 2025. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/ukrayinski-bizhenci-pislya-troh-rokiv-za-kordonom.pdf> (дата звернення: 02.04.2025).

9. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-03/reznikova-ukraineresilience2022_02.pdf (дата звернення: 02.04.2025).

10. Зеленко Г. І. Інституційна спроможність України в умовах війни: Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 23 серпня 2024 року

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

// Вісник Національної академії наук України. 2024. № 9. Стаття 049. URL: <https://doi.org/10.15407/visn2024.09.049> (дата звернення: 02.04.2025).

11. Моца А., Шевчук С., Серeda Н. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні // Економіка та суспільство. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31> (дата звернення: 02.04.2025).

12. Матвійчук Л. Ю., Барський Ю. М., Лепкий М. І. (наук. ред.). Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Вид. 10. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 320 с. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2025-01/Монографія%202024.pdf> (дата звернення: 02.04.2025).

13. But T. Identification of problems and post-war recovery of tourism in Ukraine // Management and Entrepreneurship: Trends of Development. 2024. № 1(27). С. 32–43. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2024-1/27-03> (дата звернення: 02.04.2025).

14. Гапоненко Г. І., Парфіненко А. Ю., Шамара І. М. Концепція сталого розвитку туризму повоєнної України як пріоритетний напрям комплексного відновлення галузі // Наукові праці міжнародної науково-практичної конференції. Рига: Baltija Publishing, 2023. С. 1–22. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-308-8-7> (дата звернення: 02.04.2025).

15. Парфіненко А. «War and Peace» of Ukrainian Tourism: The Impact of Geopolitical Factors on the Tourism Process in Ukraine // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2019. Вип. 47. С. 3–16. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/10978> (дата звернення: 02.04.2025).